

Bruggen bouwen tussen

De stedelijke gebieden van Nederland krijgen het benauwd. Nieuwbouw verdringt meer en meer het groen in en om de stad, terwijl de 24-uurs economie de mensen opjaagt. De oproep tot onthaasten van voormalig milieuminister De Boer heeft in onze steden geen wortel geschoten. Door het gebrek aan groene rust- en leefplekken is het welzijn van de stadsbewoner in het geding. Het NIDO-programma 'Landbouw en Groen voor een gezonde samenleving' wil de kloof tussen 'groen' en 'rood' weg-nemen. De eerste successen bij het bouwen van bruggen tussen twee werelden zijn inmiddels binnen.

Landbouw en groen zijn altijd al belangrijk geweest voor stadsbewoners. Van oudsher worden de parken gezien als 'de longen' van de stad. De volkstuinten ontstonden rond 1920 en werden gebruikt door mensen om er te tuinieren en te recreëren. De kinderboerderijen in de steden zijn een product van de jaren '70. Wijkstuinen die zijn opgezet en worden beheerd door buurtbewoners en vrijwilligers zijn de laatste jaren in opmars. Ze passen bij de trend van meer verantwoordelijkheid en zelfwerkzaamheid van de bewoners.

Groene zorgverlening

Wat betreft de landbouwfunctie van het platteland is het directe belang om te voorzien in de voedselvoorziening van de steden de laatste paar decennia vrijwel geheel verdwenen. Daar staat tegenover dat de ontspanningsfunctie enorm is toegenomen. En hoewel de natuur onder druk staat, vindt de waarde ervan voor het welbevinden van de mens steeds meer erkenning. Hetzelfde geldt voor de mogelijkheden tot zorgverlening in een groene omgeving, bijvoorbeeld aan mensen met een verslavingsproblematiek, psychische klachten en aan arbeid gerelateerde klachten. Met als gevolg dat zorgboerderijen sterk in opkomst zijn: tussen 1998 en 2002 is het aantal toegenomen van 75 naar 325 en deze trend zet zich de laatste jaren versterkt voort.

Auteursinfo

Dr. Ir. Jan Hassink is programma-manager van het NIDO-programma 'Landbouw en Groen voor een gezonde samenleving'. Het programma wordt op 10 november afgesloten met een slotcongres in Amsterdam. Het NIDO is bereikbaar via tel. 058-2954545.

Functieverbreiding

Ondanks de geschetste positieve ontwikkelingen, staan landbouw en groen in en om de stad continue onder druk, met name door de behoefte aan ruimte voor andere functies: vrijwel alle grote steden zoeken naarstig naar ruimte voor woningen, bedrijven en wegen. De strijd tegen deze claims wordt nog te vaak verloren omdat het maatschappelijke belang niet duidelijk genoeg is. Inzet van het NIDO-programma 'Landbouw en Groen voor een gezonde samenleving' is het groen in en om de stad beter te laten aansluiten bij de behoeften van stedelijke bevolkingsgroepen en zo 'people' en 'planet' meer in balans brengen. Het programma omvat verschillende projecten gericht op het verbreden van groene locaties. Bijvoorbeeld door uit te zoeken welke bijdrage volkstuinten, kinderboerderijen, wijkstuinen en zorgboerderijen in de praktijk kunnen leveren aan het welbevinden van stadsbewoners. Inspirerende initiatieven worden voor het voetlicht gebracht en hun betekenis onderbouwd. In de twee kaders staan voorbeelden van de bevindingen.

Maatschappelijke meerwaarde

Inmiddels blijkt uit de ervaringen dat landbouw en groen inderdaad een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het welbevinden van stadsbewoners en aan het oplossen van grootstedelijke knelpunten. Het gaat om de volgende zaken:

- › Maatschappelijke opvang van groepen die overlast bezorgen of buiten de boot vallen;
- › Vergemakkelijken van sociale contacten;
- › Integratie van allochtone gemeenschappen;
- › Een gezondere leefstijl, met name bij mensen met een lagere sociale positie (onder meer door het stimuleren van beweging);

- › Preventie en herstel van stress en burn out;
- › Stimuleren van optimale ontwikkeling bij kinderen;
- › Bevorderen van persoonlijke ontwikkeling en zingeving bij volwassenen.

Inspirerende initiatieven

Gesterkt door het succes nemen volkstuinorganisaties en kinderboerderijen in toenemende mate zelf initiatieven om nieuwe doelgroepen een plek te bieden. Zo kunnen op één van de volkstuinparken in Amsterdam ouderen van zorg-instelling Fontis genieten van een gezamenlijke tuin. Op een ander volkstuincomplex hebben cliënten met een psychiatrische achtergrond een tuin. Verschillende kinderboerderijen hebben projecten voor moeilijk opvoedbare jongeren of werken samen met verpleeghuizen en ziekenhuizen. Daarnaast worden nieuwe markten voor zorgboerderijen rondom de stad ontwikkeld en wordt de vraag uit de stad gekoppeld aan het aanbod rondom de stad.

Kwetsbaar

Belangrijk onderdeel van het programma vormen bijeenkomsten met volkstuinorganisaties, beheerders van kinderboerderijen, zorginstellingen, beleidsmedewerkers van de grote steden, maatschappelijke organisaties, natuurorganisaties en zorgboeren. Uit deze discussies blijkt dat landbouw en groen een grote potentie hebben voor stadsbewoners. Keerzijde van de medaille is dat de initiatieven op dit gebied uiterst kwetsbaar zijn. In veel gevallen komt het er op neer dat een enthousiaste trekker alleen zijn weg moet vinden in het doolhof van welzijn, zorg, landbouw en ruimtelijke ordening. Veel initiatieven mislukken, omdat ondersteu-

Inspirerende wijkstuinen

Uit interviews met bewoners blijkt dat wijkstuinen belangrijk zijn voor stressvermindering, het ervaren van een rustplek en de eenheid met de natuur. Het samenwerken in het groen biedt kansen om anderen te ontmoeten en beter te leren kennen. Het draagt ook bij aan de persoonlijke ontwikkeling. Zelfvertrouwen, inzicht, eigenwaarde en concentratie nemen toe. De tuinen kunnen ook belangrijk zijn voor de sociale cohesie en leefbaarheid in de wijk.

twee werelden

ning en inbedding ontbreekt. De verschillende werelden weten elkaar nog onvoldoende te vinden.

Leerervaringen

Om die kwetsbaarheid te verkleinen heeft het NIDO initiatieven genomen om landbouw en groen integraal onderdeel te maken van het gemeentelijk beleid, met name op het gebied van gezondheid, welzijn en stadsvernieuwing. Met de verschillende partners is het volgende bereikt.

> Verbinden van gescheiden werelden

In het kader van het NIDO-programma is veel energie gestoken in het verbeteren van de onderlinge contacten tussen de verschillende partijen. Met als resultaat dat de organisaties van de volkstuinten, kinderboerderijen, wijktuinen en zorgboerderijen elkaar nu kennen en gezamenlijk in gesprek zijn met zorginstellingen, maatschappelijke organisaties en beleidsmedewerkers van de grote steden. Daarnaast zijn de specifieke verschillen en overeenkomsten tussen de groene locaties verhelderd. De organisaties verkennen nu hoe deze locaties bij elkaar kunnen aansluiten en wat ze in gezamenlijke trajecten voor specifieke doelgroepen kunnen betekenen. Ook aan de zijde van de gemeente is de verbinding gelegd: beleidsmedewerkers van de grote steden uit de hoek van ruimtelijke ordening, welzijn en gezondheid, groen en recreatie denken nu mee over een integrale inzet van landbouw en groen.

> Versterken van de kennisbasis

Het NIDO-programma heeft een impuls gegeven aan kennis over de invloed van landbouw en groen op het welbevinden van mensen. Duidelijk is dat meer wetenschappelijke expertise en een verdere koppeling tussen praktijk, beleid en wetenschap nodig is. De wetenschappelijke kennisontwikkeling wordt nu ingebed in het Expertisecentrum Landbouw-

Foto: NIDO

Groen-Gezondheid van Wageningen Universiteit en Research Centrum. Alle Wageningse kennisenheden hebben hierin hun expertise gebundeld. Het expertisecentrum werkt samen met praktijk en beleid. Andere partners zijn het Trimbos Instituut, Nivel en diverse universiteiten. De kennisagenda staat dit najaar al op de rails.

> Kansen in kaart brengen

Momenteel wordt met ondersteuning van het ministerie van LNV een ruimtelijke analyse en verkenning uitgevoerd. De bedoeling hiervan is zichtbaar te maken waar kansen liggen voor de transitie van landbouw en groen in en rond de stad. Met praktijk- en beleidsmedewerkers uit de zorg- en welzijnssector wordt verkend hoeveel en welk type landbouw of groen gewenst is voor verschillende bevolkingsgroepen. Aanbod en de vraag vanuit verschillende groepen wordt via kaartmateriaal zichtbaar gemaakt.

Aanbevelingen

Uit de projecten en bijeenkomsten komen de volgende aanbevelingen voor het gemeentelijk beleid naar voren:

- > Ontwikkel een loket waar vraag en aanbod op een eenvoudige manier bij elkaar komen;
- > Ontwerp een ondersteuningsstructuur, zodat doelgroepen die specifieke aandacht vragen op volkstuinten, wijktuinen en kinderboerderijen deskundige begeleiding krijgen;
- > Neem de relaties tussen gezondheid en groen systematisch mee in ruimtelijke ordeningsplannen;
- > Zorg voor een goede samenwerking tussen enerzijds de verantwoordelijke gemeentelijke diensten die betrokken zijn bij groen, ruimtelijke ordening en gezondheid en anderzijds belangrijke actoren als woningbouwcoöperaties, zorginstellingen en opbouwwerk;
- > Zorg bij reconstructie- en nieuwbouwwerken dat er vanaf het begin aandacht is voor collectief groen waar mensen zelf aan de slag kunnen.

Jan Hassink

Verslaafdenzorg op de boerderij

Een fiks aantal agrarische bedrijven ten noorden van Amsterdam levert sociale dienstverlening binnen het project 'Landzijde'. Sinds december 2003 werken cliënten van de Jellinekkliniek bij één van deze boeren. De ervaringen zijn positief. Het werken op de boerderij biedt hen een andere wereld, afstand tot het gebruik en rust in het hoofd. De deelnemers ervaren vaak voor het eerst dat ze echt werken. Ze worden fysiek sterker, ze ontwikkelen trots, eigenwaarde en zelfvertrouwen. Dit alles vermindert de kans op terugval. Door de impuls van het NIDO-programma worden nieuwe initiatieven opgestart. Kijk voor meer informatie op www.landzijde.nl

Informatie over de projecten en de partners in het NIDO-programma is te vinden op:
www.landbouwgroengezond.nl